

TÕLKIJAJA (DIGI)PÄDEVUS JA ELUKUTSEPROFIILI MUUTUS

Terje Loogus, Reelika Saar

Ülevaade. Tarbetekstide tõlkija elukutseprofiilis on viimastel aastatel toimunud suuri muutusi, mis on eelkõige seotud digitehnoloogiliste arengutega. See on omakorda toonud kaasa vajaduse uute oskuste ja teadmiste järele, et tõlketurul toimuvate protsessidega sammu pidada. Artiklis kirjeldatakse Euroopa kirjaliku tõlke magistri pädevusraamistikus defineeritud oskusi ja teadmisi, mida edukas tarbetekstide tõlkija vajab. Tartu Ülikooli tõlkeõpetuse õppekava esimese kursuse üliõpilaste seas läbi viidud rahvusvahelise uuringu tulemuste põhjal analüüsitakse, kuidas tõlkeõpinguid alustanud üliõpilased ise oma tõlkealast pädevust hindavad. Artikli teises pooles võetakse lähema vaatluse alla tõlkija digipädevus, mida vaadeldakse masintõlke toimetamise näitel. Masintõlketehnoloogia on viimastel aastatel enim tõlkija profiili ja töö laadi mõjutanud digipädevust nõudev areng. Kuigi tänapäeval on tõlkija käsutuses mitmesugused tehnoloogilised abivahendid, ei tähenda tehnoloogia võidukäik siiski seda, et teised oskused ja teadmised muutuksid vähem oluliseks.

Võtmesõnad: kirjalik tõlge, tõlkeõpetus, masintõlge, masintõlke toimetamine, tõlketehnoloogia, eesti keel

1. Sissejuhatus

Tarbetekstide tõlkijad on keele- ja kultuurispetsialistid, kellelt lisaks suurepärasele emakeele ja võõrkeelte oskusele oodatakse tervet rida muid teadmisi ja oskusi, mida tavapärase filoloogiline haridus tihtipeale ei anna. Eestis on tõlkijaid koolitatud juba üle kahekümne aasta: Tartu Ülikoolis avati kirjaliku tõlke magistriõpe 2000. aastal, Tallinna Ülikoolis 2002. aastal. Kuigi nüüdseks on tõlkemagistri diplomi saanud sajad tõlkijad ja ka tõlkebürood on hakanud personalivalikul rohkem hindama erialase hariduse saanud tõlkijaid, puudub Eestis siiani tõlkija kutsestandard. Põhimõtteliselt võib tõlkijana töötada iga isik, kes suudab tööandjale tõestada oma sobivust sellele ametikohale. Formaalselt piisab enamasti (võõr)filoloogilisest diplomist ja tõlkekogemusest. Küll aga on tõlketeenuse osutamine reguleeritud

riikliku standardiga EVS-EN ISO 17100, mis esitab nõuded tõlkeprotsessile ja selles osalevatele isikutele, et tagada kvaliteetne tõlketeenus (Eesti Standardikeskus 2015). Standardis on üldsõnaliselt kirjas ka tõlkija kutsepädevus, mis hõlmab tõlkimispädevust, keelelist ja tekstilist pädevust, uurimistööd, teabe hankimist ja töötlemist, kultuurilist pädevust, tehnilist pädevust ja valdkondlikku pädevust. Tõlketeenuse standardis on katmata masintõlke ja selle toimetamisega seotud protsessid, mida käsitleb eraldi standard EVS-ISO 18587:2021. Seal on sätestatud nõuded masintõlgitud teksti järeltoimetamise ja järeltoimetajate pädevuse kohta (Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskus 2021).

Kui veel mõnikümmend aastat tagasi peeti head võõrkeeleoskust peamiseks, mida tõlkijana töötamiseks vaja, siis viimastel aastatel on tõlketehnoloogia ja masintõlke areng oluliselt muutmas tõlkija profiili. Tõlkija ülesanded on muutunud mitmepalgelisemaks ja keeletespialistide elukutseprofiilide piirid on seoses masintõlke laialdase kasutuselevõtuga üha enam hägustumas. Seetõttu on eriti vajalik tõlkijate pädevuse ja ülesannete täpne määratlemine, et ka tõlkijaid ette valmistavad kõrgkoolid saaksid neid oma õppekavade arendamisel arvestada.

Riiklik tõlketeenuse osutamise standard nimetab küll peamised tõlkija kutsepädevuse nõuded, kuid jääb nende kirjeldamisel siiski üsna pealiskaudseks. Palju detailsemalt on tõlkijale vajalikud oskused ja teadmised sõnastatud Euroopa kirjaliku tõlke magistri pädevusraamistikus, mis on eelkõige suunatud kirjalikku tõlget õpetavatele kõrgkoolidele, kuid on aluseks ka mitmele rahvusvahelisele standardile. Pädevusraamistik aitab tagada seda, et tõlkijate erialane väljaõpe valmistaks neid tõlketuru jaoks ette tänapäeval nõutud laia ja paindliku elukutseprofiiliga.

Artikli eesmärk on analüüsida Euroopa kirjaliku tõlke magistri pädevusraamistikku ja selle mõju tõlkeõpetusele. Vastust otsitakse järgmistele küsimustele. 1) Kuidas defineeritakse tõlkija pädevust? 2) Kuidas hindavad tõlkeõpetuse magistrandid oma tõlkepädevust õpingute alguses? 3) Kas ja kuidas on masintõlge muutnud tõlkija elukutseprofiili ja nõudeid tõlkija pädevusele?

2. Euroopa kirjaliku tõlke magistri pädevusraamistik

Euroopa kirjaliku tõlke magister (*European Master's in Translation*, edaspidi EMT) on Euroopa Komisjoni ja kirjalikku tõlget õpetavate kõrgkoolide koostööprojekt, mida finantseeritakse Erasmus+ programmi vahenditest.¹ EMT programmiga saavad rangete valikukriteeriumite täitmisel ühineda kõrgkoolid, kelle tõlkeõpetuse õppekavad vastavad ühiselt kokkulepitud standarditele. Seega on EMT justkui kirjaliku tõlke magistriõppekavade kvaliteedimärk, mille Euroopa Komisjoni kirjaliku tõlke peadirektoraat annab edukalt kandideerinud kõrgkoolidele viieks aastaks.

EMT võrgustik loodi 2009. aastal ja esimese taotlusvooru tulemusel võeti liikmeks 34 magistriõppekava 16 riigist. Huvi projekti vastu osutus nii suureks, et 2010. aastal korraldati uus kandideerimisvoor, millega lisandus võrgustikku veel 20 ülikooli. Järgmine vastuvõtuvoor korraldati 2013. aasta lõpus, mil kandideerida said uued liikmed, kuid staatust pidid uuendama ka varem liitunud ülikoolid. 2018. aasta lõpus toimus seni viimane EMT taotlusvoor ja alates 2019. aastast kuuluvad

¹ EMT programmi koduleht: https://ec.europa.eu/info/resources-partners/european-masters-translation-emt_en (28.9.2021).

võrgustikku juba 85 ülikooli 25 riigist.² Võrgustiku liikmelisus on piiratud viie aastaga, misjärel tuleb läbida uus kandideerimisprotsess, et tõestada õppekava jätkuvat kvaliteeti. Tartu Ülikooli tõlkeõpetuse õppekava kuulub ainsana Eestis EMT võrgustikku alates 2019. aastast. Tabelis 1 on näidatud EMT liikmete arvu muutus alates võrgustiku asutamisest.

Tabel 1. EMT kõrgkoolide ja võrgustikus osalevate riikide arv 2010–2024

Aasta	Kõrgkoolide arv	Riikide arv
2010	34	16
2011–2013	54	20
2014–2018	64	21
2019–2024	85	25

Lisaks võrgustikus osalejate akadeemilise mobiilsuse ja piirideülese koostöö edendamisele on EMT tähtsaim eesmärk tõlkeõpetuse kvaliteedi parandamine, et lihtsustada õppekava lõpetajate sisenemist tööturule. Projekti tuuma moodustab EMT pädevusraamistik, mille esimese versiooni töötas eri riikide tõlketeadlasi hõlmav ekspertgrupp välja 2009. aastal. Sellega defineeriti kõige olulisemad oskused ja teadmised, mida tarbetekstide tõlkijad vajavad. Kindlate pädevuste kehtestamise vajaduse tingis õppekavade paljusus ja taseme ebahütlus. Bologna protsessi³ järel löid paljud ülikoolid 2000-ndate alguses tõlkeõppekavasid, mis olid sisuliselt uuendatud keeleõppekavad või filoloogilised õppekavad koos tõlkimise komponendiga. Sageli puudus kõrgkoolidel selge arusaam tõlkija elukutsega seotud väljakutsetest ning puudu jäi ka kvalifitseeritud tõlkeõppejõududest. Tõlkimist õpetasid enamasti ülikoolide filoloogiaosakondade õppejõud, kellel lisaks teoreetilistele teadmistele võisid olla küll ilukirjanduse või teadustekstide tõlkimise kogemused, kuid kellel puudusid teadmised tõlketööstuses ja tõlkebüroodes toimuvast. Seetõttu pidaski EMT ekspertgrupp vajalikuks määratleda üleeuroopaliselt kehtivad tõlkijale vajalikud pädevused ja minimaalse kvaliteediprofiili, mis moodustaks raamistiku, millele õppekava kvaliteedi hindamisel või uute õppekavade loomisel toetuda. “Pädevust” defineeris EMT ekspertgrupp kui võimete, teadmiste, käitumise ja praktiliste oskuste kombinatsiooni, mis on vajalik antud ülesande täitmiseks teatud tingimustel. (Competences 2009) 2009. aasta EMT pädevusraamistik jagunes kuueks osaüksuseks. Selle tuuma moodustas tõlketeenuse osutamise pädevus, mida raamisisid keeleoskus, kultuuridevahelise suhtlemise pädevus, informatsiooni hankimise oskus ning temaatiline ja tehnoloogiline pädevus (vt ka Kõllamets 2015).

Pärast 2009. aastat on nii tõlkevaldkonnas kui ka laiemalt ühiskonnas toimunud kiired muutused, mis on ühelt poolt seotud erinevate tehnoloogiliste lahenduste ja tehisintellekti ning teiselt poolt sotsiaalmeedia kui kommunikatsioonivahendi võidukäiguga. See on toonud kaasa ka tõlkimise mõiste muutumise. Masintõlketööriistad, mille võimekuses veel kümme aastat tagasi kaheldi, on praeguseks muutunud tõlkija igapäevase töö osaks. See on omakorda andnud tõuke tõlkija rolli muutusele ja vajadusele kohandada tõlkeõpetus uue olukorraga. Seega jäi EMT pädevusmudel juba mõne aastaga ajale jalgu ning vajas kaasajastamist. Uus ja täiendatud EMT pädevusraamistik avaldati 2017. aastal ja seal sätestatud nõuded

² EMT võrgustiku liikmete täielik nimekiri on leitav aadressilt: https://ec.europa.eu/info/resources-partners/european-masters-translation-emt/list-emt-members-2019-2024_en (24.9.2021).

³ Bologna protsess on riikidevaheline kokkulepe Euroopa ühtse kõrgharidusruumi loomiseks. Bologna protsessi eesmärged on lähemalt kirjeldatud Euroopa Komisjoni kodulehel: https://ec.europa.eu/education/policies/higher-education/bologna-process-and-european-higher-education-area_et (28.09.2021).

kehtivad aastani 2024, mil lõpeb ka praeguse EMT võrgustiku periood. Uues dokumendis defineeritakse "pädevust" vastavalt Euroopa kvalifikatsiooniraamistikule (EQF) kui võimet kasutada teadmisi, oskusi ja isiklikku, sotsiaalset ja/või meetodilist võimekust töö- või õppesituatsioonides ning professionaalses ja isiklikus arengus. (EMT Competence Framework 2017) EMT 2017. aasta pädevusraamistikus on defineeritud viis teadmiste ja oskuste plokki.

1. **Keele- ja kultuuripädevus** hõlmab kõiki lingvistilisi, sotsiolingvistilisi, kultuurilisi ja kultuurideüleseid teadmisi ja oskusi, mis moodustavad tõlkepädevuse aluse. Kirjaliku tõlke erialale kandideerijal peaks olema keeleoskustase C1 vastavalt Euroopa keeleõppe raamdokumendile kahes või enamis töökeeles (lähte- ja sihtkeeles). Keele- ja kultuuriteadmisi saab õpingute jooksul edasi arendada, kuid eeldatakse, et need on kõrgel tasemel omandatud juba eelmises õppeastmes või iseseisvalt.
2. **Tõlkimispädevus** on üks olulisemaid ja kesksemaid pädevusi, mis on vajalik tõlketeenuse osutamiseks. See ei hõlma mitte ainult tähenduse ülekannet kahe keele vahel, vaid sisaldab ka strateegilisi, meetodilisi ja erialaseid oskusi ja teadmisi, mis on olulised tõlkeprotsessi eel, järel või ajal, nt lähteteksti analüüs ja probleemide tuvastamine, tekstist kokkuvõtte tegemine, infoallikate usaldusväärsuse hindamine, valdkonnateadmiste omandamine, tõlkeotsuste põhjendamine, juhendite ja standardite järgimine, kvaliteedikontrolli tegemine, teksti toimetamine enne ja pärast masintõlget jne.
3. **Tehnoloogiline pädevus** hõlmab teadmisi ja oskusi, mida on vaja, et kasutada kaasaegseid IT-lahendusi alates kontoritarkvarast, otsingumootoritest, korpuspõhistest tööriistadest kuni erinevate tõlkeabiprogrammide, töövoos haldamise süsteemide ja tulevikutehnoloogiateni. Siia kuuluvad ka põhiteadmised masintõlke toimimisest ja oskus seda rakendada vastavalt vajadusele.
4. Reguleeritud on ka tõlkija jaoks olulised **ülekantavad oskused**. Siia kuuluvad aja- ja stressijuhtimine, töökoormuse planeerimine, meeskonnatööoskus, sotsiaalmeedia oskuslik ja vastutustundlik kasutamine, õppimistahe ja muud oskused, mis parandavad tõlkija kohanemisvõimet ja tööhõivet.
5. Viimane pädevusplakk hõlmab oskusi ja teadmisi, mis on seotud professionaalse **tõlketeenuse osutamisega** alates tõlketuru tundmisest, klientide värbamisest ja hoidmisest, läbirääkimiste pidamisest kuni projektijuhtimisest, kvaliteedikontrolli ja kutse-eetikani.

Eelnimetatud põhipädevused hõlmavad 35 kitsamalt defineeritud alajaotust, mis on täpsemalt üles loetletud järgmises peatükis. Tõlkija pädevusraamistikus ei ole käsitletud tõlketeooriat või teadustööd, mis on kõrgkoolide õppekavade loomulik osa. Samuti ei ole raamistikus defineeritud pädevuse taset ehk seda, mis tasemel nimetatud oskused ja teadmised peaksid olema saavutatud. Küll eeldatakse aga kirjaliku tõlke magistrilt kõigi pädevuste võimalikult kõrget taset.

3. Kirjaliku tõlke erialale sisseastujate tõlkealased teadmised ja oskused

Tõlkimisega vähem kokku puutuvate inimeste seas on levinud arvamus, et iga inimene, kes valdab mõnda võõrkeelt, oskab ka tõlkida. Selline suhtumine avaldub ka vestlustes õpinguid alustavate kirjaliku tõlke magistrantidega. Väga sageli põhjendavad üliõpilased oma motivatsiooni tõlkeerialale õppima asumisel sellega, et neile meeldib tegeleda keeltega ja kuna neil on juba mõningane tõlkimiskogemus, siis soovivad nad saada ka sellekohast diplomit. Vaatamata varasemale tõlkekogemusele ei olda õpingute alguses siiski sageli teadlik sellest, mida professionaalne tõlketegevus hõlmab ja millised teadmised ja oskused on edukaks toimetulekuks tõlketurul vajalikud.

2020.-21. õppeaastal alustati EMT kõrgkoolides tõlkepädevuste uuringuga, mille eesmärk on saada teada, kuidas üliõpilased ise hindavad oma tõlkealaseid teadmisi ja oskusi õpingute alguses, keskpaigas ja lõpus, ning tõsta üliõpilaste teadlikkust tõlkepädevuse vajalikkusest.⁴ Kaheaastase magistriprogrammi jooksul küsitletakse üliõpilasi kolm korda ja Tartu Ülikoolis on läbi viidud uuringu kaks etappi: tõlkeõpetuse õppekava esmakursuslasi küsitleti 2020. aasta septembris ja 2021. aasta mais. Küsitluse viimane osa viiakse läbi 2022. aasta mais. Sama uuring on edaspidi plaanis korraldada kõigi tõlkeõpetuse õppekavale astujatega, et analüüsida, kuidas tõlkeeriala esmakursuslaste hinnang oma tõlkepädevusele aja jooksul muutub. Uuringu käigus peavad üliõpilased hindama EMT pädevusraamistikus defineeritud 35 pädevust kümnepunktilisel skaalal, kus 1 tähendab puuduvaid teadmisi ja 10 suurepäraseid teadmisi. Vastajal on võimalus jätta küsimusele vastamata, kui ta ei saa sellest aru. Küsitlus toimub veebikeskkonnas ja on anonüümne. Kuna uuring on veel pooleli, anname siin artiklis ülevaate sellest, kuidas hindasid tõlkemagistrandid oma tõlkealast pädevust esimese semestri kolmandal nädalal.

2020. aasta sügisel alustas Tartu Ülikoolis kirjaliku tõlke õpinguid 14 magistranti ja küsimustikule vastas 11 üliõpilast. Nendest kaheksa olid lõpetanud bakalaureuseastmes filoloogilise eriala ja seitsmel oli varasem tõlkekogemus. Vastanute vanuseline jaotus oli erinev: kuus vastajat kuulusid vanusegruppi 20–29 aastat, kaks vastajat vastavalt vanusegruppi 30–39 ja 40–49 aastat ja üks vastaja vanusegruppi 50–59 aastat. Küsimustikus ei küsitud üliõpilaste keeleoskuse taset, mida kontrollitakse magistriõppesse sisseastumisel. Kuna enamik küsimustikule vastanud magistrante töötas juba enne magistriõpingute algust tõlkijana, andis uuring aimu sellest, milline on tõlkealase erihariduseta tõlkijate hinnang oma tõlkimispädevusele. Järgnevalt on toodud uuringu esimese osa tulemused EMT pädevusraamistiku plokkide kaupa.⁵

3.1. Tõlkimispädevus

Tõlkimispädevuse plokis küsiti üliõpilaste hinnangut 14 pädevuse kohta.

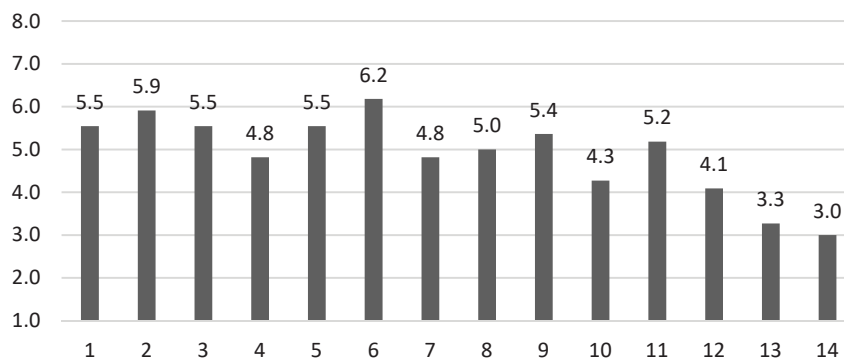
1. Oskus analüüsida lähteteksti, tunda ära potentsiaalsed tekstilised või tunnetuslikud raskused ja hinnata, millised strateegiad ja vahendid on vajalikud adekvaatse ja kommunikatsioonisituatsioonis sobiva tõlke tegemiseks.

⁴ Uuringu koostasid EMT võrgustiku CATO (*Competence Awareness in TranslatiOn*) tööühma liikmed Kalle Konttineni ja Leena Salmi (Turu Ülikool) juhtimisel.

⁵ EMT kompetentsiraamistiku punktid on tõlkinud Terje Loogus.

2. Oskus teha vähemalt ühes sihtkeeles kiiresti ja täpselt suuliselt ja/või kirjalikult tekstist kokkuvõtte, sõnastada tekst ümber, muuta selle struktuuri, kohandada ja lühendada teksti.
3. Oskus hinnata tõlkimiseks vajalike infoallikate olulisust ja usaldusväärsust.
4. Suutlikkus omandada tõlkimiseks vajalikke teema- ja valdkonnaspetsiifilisi teadmisi, neid arendada ja kasutada.
5. Oskus järgida tõlkimiseks vajalikke juhendeid, eeskirju või konventsioone.
6. Oskus tõlkida üldist või erialaspetsiifilist materjali ühes või mitmes valdkonnas ühest või mitmest lähtekeelest sihtkeelde, luues eesmärgipärase tõlke.
7. Oskus tõlkida erinevat liiki materjali erinevatel infokandjatel ja erinevatele meediakanalitele, kasutades sobivat tehnoloogiat ja meetodeid.
8. Oskus tõlkida ja vahendada spetsiifilistes kultuuridevahelistes kontekstides, nt suuline ja kirjalik tõlkimine avalikus teenistuses, kodulehtede või videomängude lokaliseerimine, kirjeldustõlge jne.
9. Oskus koostada ühes või mitmes töökeeles skoposele (tõlke-eesmärgile) vastavaid tekste, arvestades kindlaid tingimusi, adressaate ja juhiseid.
10. Oskus analüüsida ja põhjendada tõlkelahendusi ja tõlkeotsuseid sobivat metakeelt ja sobivaid teoreetilisi käsitlusi kasutades.
11. Oskus kontrollida ja toimetada enda või teiste tekste vastavalt etteantud standarditele.
12. Suutlikkus eristada ja kasutada kvaliteedikontrollistrateegiaid.
13. Oskus toimetada tekste enne masintõlget, et saavutada parem masintõlke kvaliteet.
14. Oskus toimetada masintõlgitud tekste, kasutades kvaliteedi- ja produktiivsuseesmärkidele vastavaid järeltoimetamise tasemeid ja tehnikaid ning olles teadlik autoriõigustest ja andmekaitsevenõuetest. (EMT Competence Framework 2017: 8)

Küsitlusele vastanud üliõpilased hindasid ülalnimetatud teadmisi ja oskusi keskmiselt 4,9 punktiga, kusjuures hinnangud ulatusid 1,9 punktist kuni 8,9 punkti. Ootuspäraselt hindasid oma oskusi kõige kõrgemalt eelneva tõlkimiskogemusega üliõpilased ja kõige madalamalt need, kellel eelnev tõlkekogemus

Joonis 1. Üliõpilaste keskmine hinnang EMT pädevusraamistikus defineeritud tõlkimispädevusele

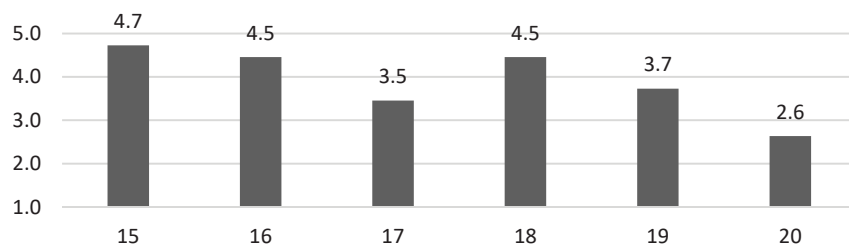
puudus. Üksikute küsimuste lõikes hindasid üliõpilased kõige kõrgemalt pädevusi nr 6 ja 2 (vastavalt 6,2 ja 5,9 punkti), mis hõlmasid eesmärgipärase tõlke ja tekstist kokkuvõtva tõlke tegemist. Kõige madalamalt hinnati pädevusi nr 14 ja 13 (vastavalt 3,0 ja 3,3 punkti), milles küsiti tudengite hinnangut masintõlke eel- ja järeltoimetamise oskuse kohta. See on valdkond, mis on alles viimastel aastatel muutunud tõlkemaastikul oluliseks ja mille asjakohane ja tulemuslik kasutamine eeldab reeglina spetsiaalset väljaõpet. Joonisel 1 on toodud üliõpilaste keskmine hinnang kõigile selles plokis defineeritud pädevusüksustele. Vertikaalsel teljel on keskmine punktisumma ja horisontaalsel teljel hinnatava pädevuse number.

3.2. Tõlketehnoloogiline pädevus

Tõlketehnoloogiline pädevus hõlmab kuut alajaotust.

15. Oskus kasutada tähtsamaid IT-lahendusi, mh kontoritarkvara, ja suutlikkus end kiiresti uute tööriistade ja IT-vahenditega kurssi viia.
16. Oskus efektiivselt kasutada otsingumootoreid, korpuspõhiseid tööriistu, tekstianalüüsi tööriistu ja tõlkeabiprogramme.
17. Oskus tõlketöö osana luua, töödelda ja hallata faile, mh video- ja multimediafaile, ja kasutada veebitehnoloogiaid.
18. Oskus kasutada masintõlget ja mõista selle mõju tõlkeprotsessile.
19. Oskus hinnata masintõlkesüsteemide asjakohasust tõlkeprotsessis ja vajadusel kasutada sobivat masintõlkesüsteemi.
20. Oskus kasutada teisi keele- ja tõlketehnoloogiat toetavaid tööriistu, nt töövoos haldamise süsteemid. (EMT Competence Framework 2017: 9)

Võrreldes üldise tõlkimispädevusega oli üliõpilaste hinnang tõlketehnoloogiaalastele oskustele tunduvalt kriitilisem. Ka siin plokis olid erinevused üksikute vastajate vahel väga suured, ulatudes praktiliselt puudevatest oskustest kuni kõrge 8,3 punktini. Keskmiselt hindasid üliõpilased oma tõlketehnoloogiapädevust 3,9 punktiga. Pädevuste lõikes sai kõige kõrgemad punktid (4,7 punkti) küsimus, milles paluti hinnangut oskusele kasutada põhilisi IT-vahendeid, nt kontoritarkvara, ja valmisolekut end uute digitehnoloogiliste vahenditega kurssi viia. Arvestades seda, et üldiselt peetakse bakalaureuseõppe lõpetanute arvutioskust väga heaks, olid vastajad oma hinnangutes üsna tagasihoidlikud. Seejuures ei sõltunud vastajate hinnangud niivõrd vanusest, kuivõrd varasemast tõlkimiskogemusest. Varasema tõlkimiskogemusega vastajad hindasid oma arvutialaseid oskusi ootuspäraselt kõrgemalt. Suhteliselt kõrgema hinde (4,5 punkti) said vastajatelt ka küsimused, milles paluti hinnangut otsingumootorite, korpuspõhiste tööriistade ja tõlkeabi-programmide kasutamise ning masintõlke baastadmiste kohta. Ka siin oli näha, et tõlkimiskogemusega vastajad hindasid oma oskusi kõrgemalt, kuid üldine hinnang oli siiski pigem madal. Kõige madalama hinde (keskmiselt 2,6 punkti) sai küsimus, kus paluti hinnangut muude keele- ja tõlketehnoloogia tööriistade kasutamise kohta, nt töövoos haldamise süsteemid. Nendega oli enda hinnangul hästi kursis ainult üks, varasema tõlkimiskogemusega vastaja, kuid ülejäänutel sellekohased teadmised pigem puudusid. Joonisel 2 on esitatud üliõpilaste keskmised hinnangud tõlketehnoloogilise pädevuse kohta.

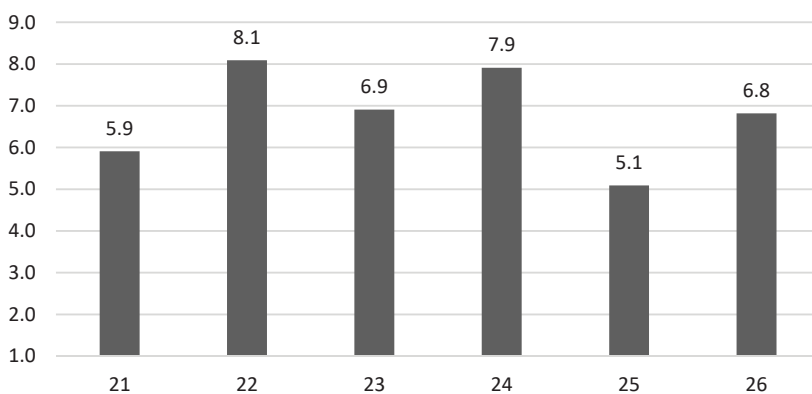
Joonis 2. Üliõpilaste keskmine hinnang EMT pädevusraamistikus defineeritud tõlketehnoloogilisele pädevusele

3.3. Ülekantavad oskused

Ülekantavad oskused jagunevad kuueks.

21. Oskus planeerida ja juhtida aega, stressi ja töökoormust.
22. Oskus pidada kinni tähtaegadest, järgida juhendeid ja spetsifikatsioone.
23. Oskus töötada meeskonnas, vajadusel virtuaalses, mitmekultuurilises ja -keelses keskkonnas, kasutades kaasaegset suhtlustehnoloogiat.
24. Oskus vastutustundlikult kasutada sotsiaalmeediat tööalasel eesmärgil.
25. Oskus hinnata ja parandada töökeskkonna organisatsioonilist ja kehalist ergonoomikat.
26. Võime hinnata ja arendada oma teadmisi ja oskusi, rakendades isiklikke strateegiaid ja ühisõppimist. (EMT Competence Framework 2017: 10)

Ülekantavaid oskusi hindasid vastajad kõige kõrgemalt, keskmiselt hindegaga 6,8. Siinjuures avaldus ka mõningane erinevus vanusegruppide seas. Ühe erandiga hindasid enesejuhtimise ja teistega koostöö tegemise oskusi kõrgemalt vastajad alates 30. eluaastast. Noorema vanusegrupi vastajad olid oma oskuste hindamisel tagasihoidlikumad. Kõige kõrgemalt (keskmiselt 8,1 punkti) hindasid vastajad oma võimet pidada kinni tähtaegadest ja juhenditest ja sellele järgnes oskus kasutada sotsiaalmeediat professionaalsel eesmärgil (keskmiselt 7,9 punkti). Kõige vähem olid vastajad teadlikud töökoha ergonoomikast, hinnates oma teadmisi keskmiselt

Joonis 3. Üliõpilaste keskmine hinnang EMT pädevusraamistikus defineeritud ülekantavatele oskustele

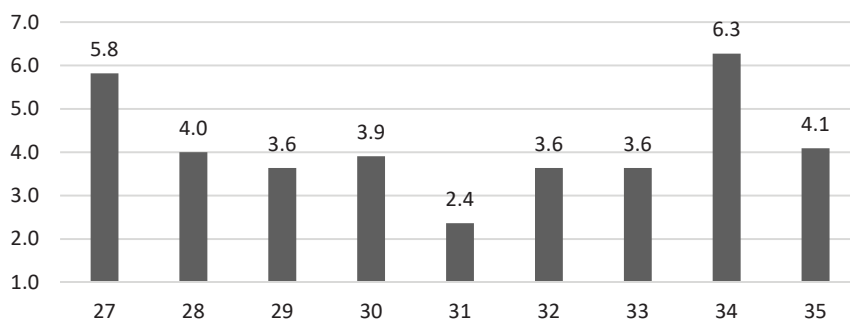
5,1 punktiga. Joonisel 3 on toodud üliõpilaste keskmised hinnangud kõigile siia ploki kuuluvatele ülekantavatele oskustele.

3.4. Tõlketeenuse osutamise pädevus

EMT kompetentsiraamistiku viimane plokk hõlmab tõlketeenuse osutamise pädevust ehk ettevõtlust ja ettevõtlikkust. Siia kuulub üheksa täpsemalt defineeritud oskust.

27. Oskus analüüsida ja järgida ühiskonna, keeleteenuse ja tõlketuru uusi nõudeid ja elukutseprofile.
28. Oskus värvata sobivate kirjalike ja suuliste suhtlusstrateegiate abil uusi kliente ja hallata olemasolevaid kliente.
29. Oskus välja selgitada klientide, keeleteenuse vajajate ja teiste asjaosaliste soovid, nõuded ja eesmärgid ning pakkuda vastavat teenust.
30. Suutlikkus pidada kliendiga läbirääkimisi (kuupäevade, töötasu, töötin-
gimuste, info kättesaadavuse, lepingutingimuste, õiguste ja kohustuste, keeleteenuse nõuete, hanketingimuste jm osas).
31. Oskus organiseerida, kalkuleerida ja juhtida tõlkeprojekte, milles osaleb üks või mitu tõlkijat ja/või muud teenusepakkujat.
32. Oskus mõista ja rakendada tõlketeenuse osutamisel kehtivaid standardeid.
33. Oskus rakendada kvaliteedijuhtimise ja kvaliteeditagamise protseduure, et tagada määratletud kvaliteedistandardid.
34. Oskus järgida kutse-eeetika norme ja standardeid (nt konfidentsiaalsus, aus konkurents) ja suhelda teiste tõlkijate ja tõlketeenuse pakkujatega sotsiaalmeedia või kutseliitude vahendusel.
35. Oskus analüüsida ja kriitiliselt hinnata tõlketeenuseid ja keelepoliitikat ning teha parandusettepanekuid. (EMT Competence Framework 2017: 11)

Selles plokis osutusid üliõpilaste enesehinnangud jällegi pigem madalaks, ulatudes keskmiselt 4,2 punktini. Teistest vastajatest eristusid kaks varasema tõlke-
kogemusega vastajat, kes hindasid oma ettevõtlusalaseid oskusi hindegaga 8, kuid üle-
jäänute hinnangud jäid tunduvalt tagasihoidlikumaks. Üksikute pädevuste lõikes olid
selles plokis antud hinnangud üsna erinevad. Kõige kõrgemalt (6,3 punktiga) hindasid
üliõpilased oma teadmisi tõlke-eeetikast, standarditest ja koostööst teiste tõlkijatega
ja kõige madalamalt (2,4 punktiga) tõlkeprojektide juhtimise ja eelarve koostamise
oskust. Joonisel 4 on toodud hinnangud kõigile selles plokis nimetatud pädevustele.

Joonis 4. Üliõpilaste keskmine hinnang EMT pädevusraamistikus defineeritud tõlketeenuse osutamise pädevusele

Üliõpilaste vastuseid analüüsidest jääb silma, et lisaks ülekantavatele oskustele hinnatakse keskmiselt kõrgemalt teadmisi ja oskusi selles vallas, mida traditsiooniliselt seostatakse tõlkimisega ehk lähtetekstis sisalduva informatsiooni edasiandmist teises keeles. Muude tõlkeprotsessi või tõlketeenuse osutamise seotud aspektide osas, nagu ettevõtjalasused teadmised või ettevõtlik hoiak, samuti tõlketehnoloogiline pädevus ja valmisolek kasutada tõlkeabiprogramme ja masintõlke rakendusi, on tõlkeõpinguid alustavate üliõpilaste enesehinnang palju madalam. See on seda tähelepanuväärsem, et suur osa üliõpilasi juba töötab tõlkijana.

Üks viimaste aastate suuremaid muutusi tõlkija elukutseprofiilis on seotud masintõlke laialdase kasutuselevõtuga tõlketööstuses. Kuna masintõlkest on saanud tänapäeval oluline tõlketööriist, siis vaadeldakse järgnevalt lähemalt masintõlke rolli tõlkeprotsessis.

4. Masintõlke toimetamine ja tõlkija roll

Masintõlke areng, mis tehisenärvivõrkude tehnoloogia abil on jõudnud ladusate ja vähemalt vormiliselt (kuigi mitte alati sisuliselt) täiesti korrektsete tõlkelauseteni, on muutnud ka seda, millisenä nähakse inimtõlkija rolli ning väärtust, samuti tõlke kvaliteedi küsimusi ja tõlketuru toimimist üldiselt. Masintõlke (järel)toimetamisest (ingl *machine translation post-editing*, MTPE) on saanud eraldiseisev keeleteenus. Tõlkevaldkonna mitme ühenduse (Elia, EMT, EUATC, FIT Europe, GALA ja LIND)⁶ koostöös loodud keeleteenuste tööstuse aruande Language Industry Survey 2019 kohaselt, mille aluseks olevale küsitlusele saadi 1404 vastust 55 riigist, soovis 51% tõlkevaldkonna ettevõtetest suurendada masintõlke kasutamist oma töös ning 18% ettevõtetest oli valmis masintõlke kasutamist alustama. Võrreldes ettevõtete ja ühikisikutest tõlkijate soov masintõlge kasutusele võtta märksa tagasihoidlikumaks. (Language Industry Survey 2019: 10) Ka 2020. aastat käsitlevas aruandes, millele saadi 809 vastust 45 riigist, on esile toodud, et masintõlke järeltoimetamine oli vastanud ettevõtete ja tõlkijate seas üks kõige olulisemaid tõlketeenuseid ja -turgu mõjutavaid tegureid ning masintõlget või selle toimetamist plaanis hakata rakendama 158 ettevõtet ehk 78% vastanud keeleteenuseid osutavatest ettevõtetest (Language Industry Survey 2020: 36, 44). Masintõlke järeltoimetamise ja muude masintõlkega seotud teenuste olulisust võib näha ka 907 vastajaga 2021. aasta aruandest (Language Industry Survey 2021: 29).

Nagu ka EMT pädevusraamistikus kirjas, peab tõlkijal olema oskus kasutada masintõlget ning mõista selle mõju tõlkeprotsessile. See aga ei tähenda pelgalt oskust masintõlkefunktsioon tõlkeabiprogrammis sisse lülitada ning siis selle abil kiiremini tõlkida, kuigi just masintõlke rakendamise tuleneda võib ajavõit on oluline motivaator, mis masintõlke järeltoimetamise kui pakutava teenuse populaarsust võib tagant tõugata. Aja- ja seega ehk ka rahakulu võimaliku vähendamise valguses võib tähelepanuta jääda see, kui oluline on masintõlke kasutamise protsessis inimtõlkija tehtav: masintõlgitud lausete kvaliteedi analüüs ja hindamine,

⁶ Lühendid tähistavad järgmisi tõlkevaldkonna ühendusi: European Language Industry Association (Elia), European Master's in Translation (EMT), European Union of Associations of Translation Companies (EUATC), International Federation of Translators Europe (FIT Europe), Globalization and Localization Association (GALA) ja LIND Language Industry Expert Group (LIND).

teksti võimalike tõlgendusviiside nägemine ja asjakohase kultuurikonteksti analüüs ning eelnevale toetudes ka selliste masintõlkevigade tuvastamine, mis teksti pealiskaudsemal lugemisel märkamata võivad jääda.

Samuti tuleb EMT pädevusraamistiku kohaselt osata masintõlgitud teksti jälretoimetada nii, et järgitaks kvaliteedi- ja produktiivsuseesmärkidele vastavaid toimetamise tasemeid. Masintõlgitud teksti toimetamise puhul sõltub kvaliteedieesmärk tõlke eesmärgist ja toimetamiselt oodatav lõplik kvaliteet võib varieeruda olenevalt sellest, kas masintõlgitud ja siis toimetatud teksti funktsioon on näiteks anda väikesele lugejaskonnale kiiresti edasi olulisemat teavet või avalikustatakse tekst laiemale lugejaskonnale pikemaks ajaks. Esimesel juhul ehk kitsama eesmärgiga, väga kiiresti vajatava ja n-ö piiratud elueaga tekstide puhul võib eesmärk olla masintõlke osaline jälretoimetamine (*light post-editing*, LPE). See tähendab seda, et toimetaja parandab masintõlgitud tekstis olulisemad vead, mis võivad kuidagi teksti tähendust muuta, kuid väiksemaid vigu ei parandata. Teisel juhul ehk laiemale avalikkusele suunatud pikema aja jooksul kasutatavate tekstide puhul tuleks kvaliteedieesmärgiks seada masintõlke täielik jälretoimetamine (*full post-editing*, FPE), mis hõlmab endas väiksemate, muu hulgas teksti stiili mõjutavate eksimuste parandamist, ning mille lõplik eesmärk on saada inimese tehtud tõlkega samaväärne tõlge.

Seoses masintõlke jälretoimetamise erinevate kvaliteeditasemetega ja -ootustega võib tõlketurul märgata teatavat vastumeelsust masintõlke toimetamise vastu: masintõlget toimetava tõlkija või toimetaja jaoks võib olla raske parandada tekstis olevaid vigu selektiivselt. Teatava negatiivse suhtumise põhjus võib olla ka masintõlke jälretoimetamise eest makstav väiksem tasu, masintõlke jälretoimetamise kui tööülesande kognitiivselt nõudlikum ja väsitavam laad, mure enda eriala tuleviku pärast või seegi, et tõlkijad eelistavad tihtipeale ise tõlkida (Sakamoto 2021: 244–246, Álvarez-Vidal jt 2020: 65). Eestis on tõlkijate suhtumist masintõlkesse ja selle jälretoimetamisse ning masintõlke kiirendavat mõju tõlkeprotsessile uurinud Katre Sepp (2017). Samuti on tõlkijate suhtumist ja masintõlke jälretoimetamisel tekkivaid probleeme uurinud Katrin Shuyler (2021). Krete Saak (2019) on mõõtnud tõlkija kognitiivset koormust tõlkemälu ja masintõlke abiga tõlkimisel. Eespool nimetatud põhjused toovad esile ka viisid, kuidas masintõlke rakendamine tõlkija profiili laiendab ning ülesandeid mitmekesistab. Kui tõlkija jälretoimetab neuro-masintõlget, muutub tema töös olulisimaks lähte- ja sihtteksti kriitiline analüüs eri aspektidest, millele võivad lisanduda mitte üksnes masintõlke kvaliteediga, vaid ka masintõlke kasutamise eetilise hindamisega seotud ülesanded, mis kõik on tihedalt seotud teadmistega keele- ja kultuurikonteksti ning tõlketuru kohta. Tõlke-eetika vajalikkusele tänapäeva muutuval ja tõlketehnoloogiast mõjutatud tõlketurul juhivad tähelepanu ka Joss Moorkens ja Marta Rocchi (2020: 326), kes toovad esile probleemid autoriõiguste normide kohaldamisega tõlkemäludele ja masintõlkesüsteemide arendamiseks kasutatavatele tõlketekstidele, samuti tõlkijate puuduva kontrolli selle üle, kuidas nende tõlkeid tulevikus võidakse kasutada.

Professionaalsed tõlkijad suudavad inim- ja masintõlget võrreldes tuvastada nüansierinevusi, mida sellise erialase ettevalmistuseta või kogemuseta inimesed ei märka või tähelepanuväärseks ei pea. Sellele viidates soovivad Samuel Läubli jt (2020: 668) lasta masintõlke kvaliteeti hinnata just professionaalsetel tõlkijatel. Ka 2021. aastast kehtivas masintõlke toimetamist käsitlevas standardis EVS-ISO

18587:2021 esitatud järeloimetaja pädevuse kirjeldus (Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskus 2021: 7–8) kattub tõlkimist ja tõlketeenuse osutamist reguleerivas standardis EVS-EN ISO 17100:2015+A1:2017 kehtestatud tõlkijate kutsepädevuse kirjeldusega (Eesti Standardikeskus 2017: 12). Järeloimetaja pädevust käsitlevate punktidenä on standardis eraldi jaotises lisatud nõuded, mis puudutavad üldteadmisi tõlkeabitarkvarast, masintõlketehnoloogiast ja selle tehtavatest tavavigadest, võimet hinnata masintõlgitud teksti toimetamise mõistlikkust ning võimet keskenduda kindlatele probleemidele (Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskus 2021: 8). Kuna tõlkija roll mitmekesisust ja samal ajal võib probleeme tekitada teatav vastuseis masintõlke järeloimetamisele, on esile kerkinud küsimused ka selle kohta, kas masintõlgitud teksti toimetamine on tõlkijate uus tööülesanne või peaksid sellega tegelema eriväljaõppe saanud järeloimetajad. Taoliste küsimuste uurimisega tegeleb näiteks Euroopa teaduse ja tehnoloogia valdkonna ühenduse COST (*European Cooperation in Science and Technology*) projekti LITHME (*Language in the Human-Machine Era*) üks töörühmadest, mille eesmärk on muu hulgas kaardistada keeletespetsialistide tegevust ja eri rolle ning uurida tehnoloogia mõju tööle selles valdkonnas.⁷

Tänapäeva tõlkijal peavad olema küll laialdased digitehnoloogilised oskused ja teadmised, mis hõlmavad tõlkeabitarkvara, tõlkemälusid ja terminibaase, kvaliteedikontrolliks kasutatavat tarkvara, erisuguste failivormingutega töötamist ning turvalisust ja konfidentsiaalsust, kuid eriti siis, kui tõlkija peab tegema koostööd masintõlkega, muutuvad veel olulisemaks lähte- ja sihtkeele peensusteni tundmine, samuti kultuuri ja konkreetset valdkonda puudutavad teadmised. Tõlkija peab olema veelgi enam spetsialist, kes otsustab oma teadmiste, kogemuste ning analüüsi põhjal, kas ja kuidas masintõlget tuleb muuta ning mil viisil täidaks masintõlgitud tekst kõige paremini ettenähtud funktsiooni. Seega on oluline, et tõlkija suudaks kasutada vajalikke digitehnoloogilisi lahendusi enesekindlalt ja vilunult, et ta saaks keskenduda teksti sisulisele analüüsile ning kvaliteedi parandamisele ja saavutada seega tõlkele seatud eesmärgid. Euroopa Komisjoni kirjaliku tõlke peadirektoraadi eesti keele osakonna juhatajana kirjutas Heiki Pisuke 2019. aastal sellest, kuidas Euroopa Parlamendis kaaluti tõlkija ametinimetuse muutmist, et see väljendaks paremini tõlkija kui kultuuride vahendaja rolli ning hõlmaks lisaks tõlkimisele toimetamist, kohandamist, terminoloogiatööd, keelenõu andmist jmt. Sellist erialast tegevust tähistavaks terminiks pakuti tema sõnul *intercultural linguistic mediation*. (Pisuke 2019: 79) Aastal 2021 kuulutas Euroopa Parlament välja konkursi, millega otsiti kandidaate ametikohale nimetusega *intercultural and language professional*. Selle ametinimetusega hõlmatud tööülesannete hulgast leiab lisaks tõlkimisele näiteks toimetamise ja kohandamise, keelte ja kultuuride vahendamise erisugustes vormides (näiteks subtiitrite, audiovisuaalse sisu või veebisaitide kohandamise), tekstide koostamise, abistamise terminoloogiatöös ning IT- ja kommunikatsioonivahendite arendamises, aga ka kvaliteedikontrollis. (Euroopa Parlament 2021) Kuna tõlkimist hõlmava töö sisu võib tegelikult olla nii mitmepalgeline, on oluline seda tööd tegeva spetsialisti pädevus ja ülesanded võimalikult täpselt määratleda, mida võimaldavadi laialdasemalt teha EMT pädevusraamistik ning eespool viidatud standardid.

5. Kokkuvõte

Tõlkimine on kompleksne ja mitmetahuline tegevus, mis lisaks tavapärasele informatsiooni edastamisele ühest keelest ja kultuurist teise hõlmab laia tegevuste spektrit alates klientide värbamisest kuni teksti kvaliteedikontrolli ja väljastus-ülevaatuseni. Tõlketurul edukaks toimetulekuks on tõlkijal lisaks suurepärasele töökeelte valdamisele vaja erinevaid teadmisi, oskusi ja võimekust.

Eestis puudub siiani tõlkija kutsestandard. Tartu ja Tallinna ülikoolis koolitatakse küll magistritasemel tõlkijaid, kuid tõlketurul tegutseb palju tõlkijaid, kes ei ole saanud vastavat väljaõpet. Paljud neist on omandanud professionaalsed oskused ja teadmised pikaajalise töö käigus, kuid leidub ka tõlkijaid, kelle teadmised tõlketurul edukaks toimetulekuks on tagasihoidlikumad.

Eestis reguleerib tõlketeenuse osutamist riiklik standard EVS-ISO 17100, kuid tõlkija kutsepädevusnõuded on seal kirjeldatud üsna üldsõnaliselt. Detailsema ülevaate tõlkijale vajalikest oskustest ja teadmistest annab Euroopa kirjaliku tõlke (EMT) pädevusraamistik, kus on kirjeldatud tõlkija 35 kutsepädevust.

2020. aasta sügisel viidi Tartu Ülikoolis tõlkeõpinguid alustanud magistrantide seas läbi uuring, kus küsiti kümnepunktiskaalal nende enesehinnangut EMT pädevusraamistikus sätestatud teadmiste ja oskuste kohta. Kuigi enamik küsitlusele vastanutest olid eelneva tõlkekogemusega, jäi vastanute hinnang oma tõlkepädevuse eri aspektidele siiski madalaks. Kõige kõrgemalt (6,8 punktiga) hindasid vastajad ülekantavaid oskusi nagu tähtaegadest kinnipidamine, sotsiaalmeedia kasutamine professionaalsel eesmärgil, enesetäiendamise oskus jne. Sellele järgnes 4,9 punktiga tõlkimispädevus ja 4,2 punktiga tõlketeenuse osutamise pädevus. Kõige madalamalt hindasid üliõpilased oma tõlketehnoloogilist pädevust. Järgmine uuring samade üliõpilastega viiakse läbi 2022. aasta kevadel pärast kaheaastase magistriõppe lõppu ja siis on näha, kuidas üliõpilaste tõlkepädevus nende enese hinnangul on muutunud.

Tõlkija töö muutumine on juba mõnda aega kestnud protsess, kuid nii, nagu on muutunud aina olulisemaks tõlkijate digitehnoloogilise pädevuse suurendamine, muudab masintõlkega koostöö tegemise vajadus omakorda aina olulisemaks ka keelte ja kultuuride sügavuti tundmise, teadmised eetikast ning analüüsi-, kohandamis-, tõlgendamis-, vahendamis- ja kommunikatsioonioskuse. Seega võib öelda, et EMT pädevusraamistiku osad on kõik omavahel tihedalt seotud ning olulised, kuid uute tehnoloogiliste abivahendite, eelkõige masintõlke laialdasem kasutuselevõtt on muutnud pädevusraamistiku ülejäänud osad veelgi väärtuslikumaks tõlkija jaoks, kes soovib neid abivahendeid kasutada tulemuslikult. EMT pädevusraamistikul on standardite kõrval tõlketuru arengut arvesse võttev oluline roll nii tõlkija erisuguste ülesannete täpsel määratlemisel kui ka selle tagamisel, et tõlketurule suunduvad erialase väljaõppe saanud tõlkijad suudaksid neid eripalgelisi ülesandeid ellu viia.

Viidatud kirjandus

- Álvarez-Vidal, Sergi; Oliver, Antoni; Badia, Toni 2020. Post-editing for professional translators: Cheer or fear? – Revista Tradumàtica. *Tecnologies de la Traducció*, 18, 49–69. <https://doi.org/10.5565/rev/tradumatica.275>
- Bologna protsess ja Euroopa kõrgharidusruum [‘Bologna Process and European Higher Education Area’]. Euroopa Komisjon. https://ec.europa.eu/education/policies/higher-education/bologna-process-and-european-higher-education-area_et (28.9.2021).

- Competences 2009 = Competences for Professional Translators, Experts in Multilingual and Multimedia Communication. EMT expert group. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/emt_competences_translators_en.pdf (6.7.2021).
- Eesti Standardikeskus 2015. Tõlketeenused. Nõuded tõlketeenusele. Eesti standard EVS-ISO 17100:2015. Tallinn: Eesti Standardikeskus.
- Eesti Standardikeskus 2017. Tõlketeenused. Nõuded tõlketeenusele. Eesti standard EVS-ISO 17100:2015 ja selle muudatus A1:2017. Tallinn: Eesti Standardikeskus.
- Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskus 2021. Tõlketeenused. Masintõlke toimetamine. Nõuded. Eesti standard EVS-ISO 18587:2021. Tallinn: Eesti Standardimis- ja Akrediteerimiskeskus.
- EMT Competence Framework 2017. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/emt_competence_fw_2017_en_web.pdf (6.7.2021).
- Euroopa Parlament 2021. Intercultural and Language Professional. PE/260/2021 (AD5) M/F. <https://apply4ep.gestmax.eu/39/1/pe-260-professionnel-de-langue-h-f> (26.9.2021).
- European Master's in Translation. Euroopa Komisjon. https://ec.europa.eu/info/resources-partners/european-masters-translation-emt_et (28.9.2021).
- Kõllamets, Kadi 2015. Euroopa tõlkemagistri võrgustik ja liikmesülikoolide tõlkijakoolituse analüüs ['European Master's in Translation Project and the Analysis for Curriculum Development for Translation Programmes']. Magistritöö. Tartu Ülikool. <http://hdl.handle.net/10062/47293>
- Language Industry Survey 2019: Expectations and Concerns of the European Language Industry. <https://euatc.org/wp-content/uploads/2019/11/2019-Language-Industry-Survey-Report.pdf> (26.9.2021).
- Language Industry Survey 2020: Before & After Covid-19. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/2020_language_industry_survey_report.pdf (26.9.2021).
- Language Industry Survey 2021. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/about_the_european_commission/service_standards_and_principles/documents/elis_2021_european_language_industry_survey.pdf (26.9.2021).
- Läubli, Samuel; Castilho, Sheila; Neubig, Graham; Sennrich, Rico; Shen, Qinlan; Toral, Antonio 2020. A set of recommendations for assessing human-machine parity in language translation. – *Journal of Artificial Intelligence Research*, 67, 653–672. <https://doi.org/10.1613/jair.1.11371>
- Moorkens, Joss; Rocchi, Marta 2020. Ethics in the translation industry. – Kaisa Koskinen, Nike K. Pokorn (Eds.), *The Routledge Handbook of Translation and Ethics*. Routledge, 320–337. <https://doi.org/10.4324/9781003127970-24>
- Pisuke, Heiki 2019. Tõlkimisest Euroopa Liidu institutsioonides ['About translation in the EU institutions']. – *Keel ja Kirjandus*, 1–2, 69–84. <https://doi.org/10.54013/kk735a6>
- Saak, Krete 2019. Tõlkemälu ja masintõlke vastete mõju kognitiivsele koormusele tõlkimisprotsessis ['Cognitive Effort of Translation Process with the Help of Translation Memory and Machine Translation']. Magistripjekt. Tartu Ülikool. <http://hdl.handle.net/10062/64388>
- Sakamoto, Akiko 2021. The value of translation in the era of automation: An examination of threats. – Renée Desjardins, Claire Larssonneur, Philippe Lacour (Eds.), *When Translation Goes Digital*. Palgrave Studies in Translating and Interpreting. Palgrave Macmillan. 231–255. <https://doi.org/10.46623/tt/2021.15.2.br1>
- Sepp, Katre 2017. Masintõlke järeltoimetamine ['Machine Translation Post-Editing']. Magistritöö. Tallinna Ülikool.
- Shuyler, Katrin 2021. A Case Study on Post-editing Machine Translation: Tasks, Challenges, and Attitudes. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Working Group 7: Language Work, Language Professionals. <https://lithme.eu/working-groups/wg7/> (26.9.2021).

TRANSLATORS' (DIGITAL) COMPETENCE AND THEIR CHANGING PROFESSIONAL PROFILE

Terje Loogus, Reelika Saar

University of Tartu

In the last few years there have been significant changes in the expected professional profile of translators, mostly due to the evolution of digital technologies. This means new knowledge and skills are required to keep up with the expectations of the translation market. In this article we describe the knowledge and skills needed to become a successful translator of consumer-oriented texts, as per the European Master's in Translation (EMT) competence framework. We look at the results of an international survey among first-year students of the Translation Studies programme of the University of Tartu to analyse how students who have recently started their education in translation assess their own skills in the field. In the second part of the article we take a closer look at the digital competence expected from translators, taking machine translation post-editing as an example. Of all recent developments that require digital competence from translators, machine translation technology is the one that has had the strongest impact on the professional profile of translators and the nature of their work. The fact that providers of translation services are nowadays expected to be able to make use of different sources of technological help does not make all other translation competences less important.

Keywords: translation, translation studies, machine translation, post-editing, translation technology, Estonian

Terje Loogus (Tartu Ülikool) on erialalt saksa filoloog, magistr kraad kirjalikus tõlkes, doktorikraad tõlketeaduses (Mainzi Ülikool). Praegu töötab tõlkeõpetuse kaasprofessorina Tartu Ülikoolis, on tõlkeõpetuse magistriõppekava programmijuht ja tõlkeõpetuse ja -uuringute osakonna juhataja. On uurinud kultuuri ja tõlke vahekorda, tõlkealast otsustusprotsessi, tõlkepoliitikat. Ülikooli 18, 51005 Tartu, Estonia
terje.loogus@ut.ee

Reelika Saar (Tartu Ülikool) on inglise filoloog, magistr kraad kirjalikus tõlkes. Praegu töötab kirjaliku tõlke nooremlektorina Tartu Ülikoolis. Peamised uurimisvaldkonnad on masintõlke toimetamine ning masintõlke mõju tõlkijate erialasele tegevusele tõlketurul. Ülikooli 18, 51005 Tartu, Estonia
reelika.saar@ut.ee